

HRAVÝ

ZEMĚPIS

EVROPA

Učebnice pro 8. ročník ZŠ a víceletá gymnázia

V souladu s RVP

Vydavatelství
Taktik

HRAVÝ ZEMĚPIS 8

Evropa

Učebnice pro 8. ročník ZŠ a víceletá gymnázia

Autoři: Mgr. Jan Šindýlek
Mgr. Martina Šilhánová
Mgr. Kateřina Knůrová
Mgr. Jiří Riedl

Odborná spolupráce: Mgr. Jan Šindýlek
Mgr. Jarmila Kulíšková
Mgr. Martina Šilhánová
Mgr. Václav Placák

Jazyková korektura: Mgr. Vendula Bailey
Mgr. Věra Štefánková

Grafická úprava a sazba: Sára Doležalová
Ilustrace: Mgr. Tomáš Martinec
Návrh obálky: Mgr. Martin Pavlík

Produktový manažer: Mgr. Lucie Pěnkavová
Projektový manažer: Ing. Jaroslav Brdjar

ISBN: 978-80-7563-153-4
1. vydání, 2018

Copyright: © Vydavatelství Taktik International, s. r. o., Praha 2018
Vyrobil a vydal: Taktik International, s.r.o., Argentinská 38, 170 00 Praha 7

Všechna práva vyhrazena. Šíření či reprodukce obsahu nebo jeho částí jakýmkoliv způsobem jsou bez předchozího písemného souhlasu vydavatele zakázány.

HRAVÝ ZEMĚPIS 8

Evropa

Učebnice pro 8. ročník ZŠ a víceletá gymnázia

Milé zákyně, milí žáci,

dostává se Vám do rukou učebnice, která Vás seznámí se světadílem, na kterém žijete, s Evropou. Z hodin dějepisu víte, jak se Evropa kulturně vyvíjela a za jakých okolností vznikaly jednotlivé státy. Pokud tento vývoj znáte, lépe porozumíte náboženské pestrosti některých částí Evropy, kulturním odlišnostem i rozdílům v ekonomické vyspělosti jednotlivých evropských regionů. Lépe pochopíte, proč je Evropa tak pestrým světadílem. Z hodin vlastivědy již máte povědomí o některých evropských státech, které je však potřeba prohloubit a propojit s informacemi, které jste nabyli v ostatních předmětech a v hodinách zeměpisu v minulých ročnících.

V učebnici se nejprve dozvíte o přírodních poměrech Evropy, které hrají důležitou úlohu v rozmístění osídlení a hospodářských činností. Poté se blíže seznámíte s evropskými regiony. Dozvíte se, co mají státy tvořící jednotlivé regiony společné z pohledu fyzické a sociální geografie, a dále se blíže seznámíte se státy, které je tvoří. Získáte informace nejen o specifických přírodních podmínkách, obyvatelstvu a hospodářství, ale také o významných památkách a osobnostech, které daný stát v zahraničí proslavily. Začneme v tom regionu, jehož je Česká republika součástí, a který proto znáte nejlépe, ve střední Evropě.

V učebnici najdete množství fotografií, které jsou pro poznání nezbytné. Text doprovázejí zajímavosti, které by Vám měly probírané učivo obohatit o další informace. Na konci každé kapitoly Vás čeká shrnutí osvojeného učiva a několik otázek k ověření jeho pochopení.

Nechť je pro Vás tato učebnice poutavým čtením!

autoři učebnice

VYSVĚTLIVKY PIKTOGRAMŮ

shrnutí probraného úseku látky

zajímavost, která obohacuje probíranou látku

otázky sloužící k zopakování probrané části látky

Evropa	4
Poloha a rozloha	4
Členitost a povrch	5
Vodstvo	7
Podnebí	9
Přírodní krajiny	11

Obyvatelstvo	13
---------------------	-----------

Hospodářství	15
Zemědělství	15
Nerostné suroviny	16
Průmysl	17
Doprava a služby	20
Evropská unie	21
Opakování a shrnutí	22

Regiony Evropy	23
Regionální přehled	23
Střední Evropa	25
Severní Evropa	37
Západní Evropa	45
Jižní Evropa	55
Východní Evropa	65
Jihovýchodní Evropa	73
Opakování a shrnutí	79

Rejstřík pojmů (slovníček)	80
-----------------------------------	-----------

Nížiny

Nížiny tvoří zhruba 60 % povrchu Evropy, která má nejnižší **průměrnou nadmořskou výšku ze všech světadílů**, a to 292 m n. m. Zajímavostí jsou jezerní plošiny v Polsku a Finsku, které byly vymodelovány ledovcem na konci čtvrtohor (→ Obr. 8).

Obr. 8 – Finská jezerní plošina

Obr. 10 – Letecký snímek ostrova Surtsey 16 dní po jeho vzniku v roce 1963

Obr. 11 – Sopka Vesuv nad římskými Pompeji

Obr. 12 – Pozůstatky antických Pompejí, které byly v roce 79 n. l. zničeny erupcí sopky Vesuv.

Zemětřesení a sopečná činnost

Jižní Evropa leží na hranici litosférických desek (→ Obr. 9), následkem toho zde najdeme **aktivní sopky**, jako jsou Etna, Vesuv (→ Obr. 11), Stromboli. Dalším projevem pohybu litosférických desek je zemětřesení. Oblastí, kde jsou obě činnosti v Evropě nejintenzivnější, je Island (Hekla, Eyjafjallajökull).

Obr. 9 – Hranice litosférických desek v Evropě

Věděli jste, že...?

- Římské město Pompeje (→ Obr. 11) bylo v roce 79 n. l. zničeno výbuchem sopky Vesuv. Průběh byl tak rychlý, že mnoho lidí zemřelo ve spánku. Sopečný prach zakonzervoval vše, jak bylo, a díky tomu dnes víme, jak starořímská města vypadala a na jak vysoké civilizační úrovni v té době byla.
- V roce 1963 vznikl vlivem vulkanické erupce přibližně 32 km jižně od Islandu sopečný ostrov. Po jedné z erupcí se zkrátka objevil v moři (→ Obr. 10). Dnes je ostrov Surtsey na Seznamu světového dědictví UNESCO a je také zkoumán botaniky a biologi, kteří zde zkoumají adaptaci organismů a jejich schopnost osidlovat nová prostředí.

Co už víme...?

Evropa je západní část eurasijského kontinentu. Povrch Eurasie byl modelován během prvohor a druhohor, současný vzhled dotvořily ledovce během čtvrtohor. Většinu povrchu tvoří nížiny. Island, Itálie a Řecko leží na hranici litosférických desek a kvůli jejich pohybům, respektive nárazům a vzájemnému tření, může docházet k výbuchům sopek nebo zemětřesení.

? Otázky a úkoly k opakování

1. S pomocí atlasu popiš, jak se formoval povrch Evropy.
2. Jaké jsou následky pohybu litosférických desek?
3. Která část Evropy byla modelována ledovcem? Vysvětli na příkladech.
4. S pomocí mapy či atlasu popiš členitost pobřeží a povrch Evropy.
5. Popiš hranici rozdělující Evropu a Asii. Je pevně dána?

Vodstvo

Řeky

Evropská říční síť je poměrně hustá (→ Obr. 1), převážná část řek byla ovlivněna zejména čtvrtohorními ledovci. Většina evropských řek náleží do úmoří **Atlantského oceánu**. Zbývající řeky patří do úmoří Kaspického moře nebo Severního ledového oceánu. **Nejdelší a nejvodnatější řekou Evropy je Volha** (→ Obr. 2) v Rusku. Režim řek ovlivňuje podnebí upravující množství vody srážkami, délkou zámrazu vody i jejich vysychání.

- 1) **Západoevropské řeky** mají nejvyšší stav vody v období srážek na podzim.
- 2) **Středoevropské a východoevropské řeky** mají nejvyšší stav vody v období letních srážek (červenec a srpen).
- 3) **Horské řeky** (Alpy) mají opožděné tání, nejvyšší stavy vody jsou během léta.
- 4) **Středomořské řeky** jsou nejvodnatější v době zimy, během léta mohou i vysychat.
- 5) **Smíšený režim** mají dlouhé řeky. Jsou ovlivňovány oblastmi, kudy protékají, a svými přítoky.

Řeka	Délka toku
Volha	3 531 km
Dunaj	2 848 km
Ural	2 535 km
Dněpr	2 285 km
Don	1 970 km
Kama	1 810 km
Pečora	1 809 km
Oka	1 480 km

Tab. 1 – Nejdelší evropské řeky

Obr. 2 – Řeka Volha s jednou z plavebních komor

Obr. 1 – Evropské řeky, 1 – Tajo, 2 – Ebro, 3 – Rhôna, 4 – Pád, 5 – Dunaj, 6 – Dněstr, 7 – Dněpr, 8 – Don, 9 – Volha, 10 – Severní Dvina, 11 – Západní Dvina, 12 – Visla, 13 – Odra, 14 – Labe, 15 – Rýn, 16 – Temže, 17 – Loira

Jezera

Evropská jezera vznikla **většinou tektonicky** (pohyby litosférických desek) a byla dotvořena činností ledovců, které svým pohybem vytvářely pánve. Největšími evropskými jezery jsou Ladožské a Oněžské v Rusku.

Vodní nádrže

Vodní nádrže mají několik účelů: **výroba elektrické energie, zásoby pitné vody, rekreace, zpomalování nebo zadržování roztáté sněhové pokrývky** (→ Obr. 3). Největší vodní nádrže Evropy najdeme v Rusku. Známa je také vodní nádrž Železná vrata, která z části tvoří státní hranici mezi Rumunskem a Srbskem.

Věděli jste, že...?

- Plitvická jezera v Chorvatsku proslula krásnou přírodou a také tím, že se zde natáčely legendární filmy Vinnetou a Poklad na Stříbrném jezeře.

Obr. 3 – Vodní nádrž Grande Dixence ve Švýcarsku, jejíž vodní elektrárna má výkon 2 000 MW, což se blíží výkonu české jaderné elektrárny Temelín.

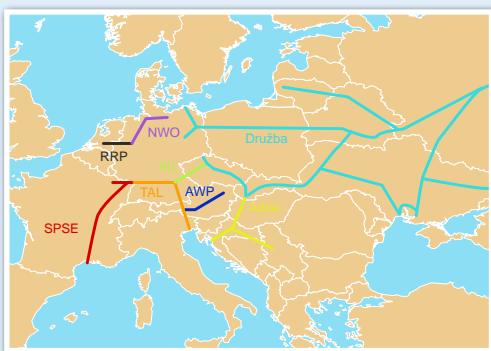
Pojmy pro slepou mapu:

Řeky: Temže, Seina, Loira, Garonna, Ebro, Rhôna, Tajo, Rýn, Dunaj, Visla, Pád, Guadalquivir, Dráva, Sáva, Tisa, Prut, Dněpr, Dněstr, Don, Volha, Odra, Labe, Vltava, Němen, Západní Dvina, Severní Dvina, Ural, Kama, Pečora, Oka, Bug

Moře: Barentsovo, Baltské, Severní, Norské, Černé, Egejské, Středozemní, Jaderské, Jónské

Obr. 1 – Německo má nejvíce dálnic v Evropě, přibližně 12 993 km (Česká republika má asi 1 225 km).

Obr. 3 – Evropská potrubní doprava – z Ruska vede ropu ropovod Družba, z Ingolstadtu ropovod IKL a z Chorvatska ropovod Adria.

Věděli jste, že...?

- Největším nákladním přístavem Evropy je Rotterdam v Nizozemsku. Přes přístav prošlo v roce 2016 461 mil. tun zboží. Pro srovnání, největší přístav světa, Šanghaj v Číně, odbaví přes 700 mil. tun zboží.
- V roce 1924 byla v Itálii postavena první dálnice v Evropě, a to z Milána do města Varese. S výstavbou dálnic dnešního typu začalo Německo těsně před druhou světovou válkou.
- Díky lochnesské příšeři Nessie vydělá Skotsko až 7 milionů eur každý rok.

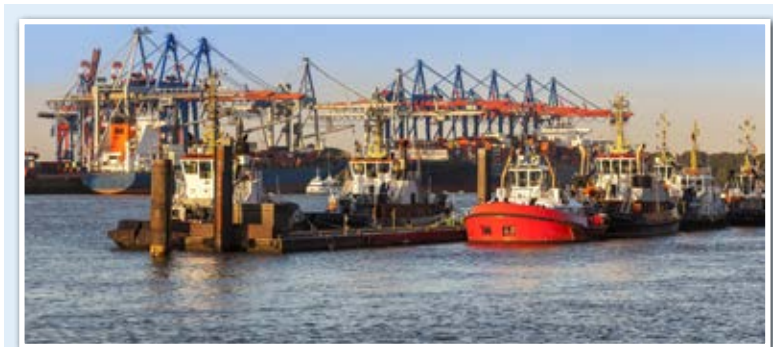
Obr. 4 – Turisty velmi oblíbené centrum Říma s celou řadou historických a architektonických památek

Doprava a služby

Doprava v Evropě je na velmi vysoké úrovni, ale kvalita dopravní sítě směrem na východ klesá. Nej hustší dopravní síť je v tzv. modrém banánu, kde se jen silniční dopravou přepraví polovina zboží a lidí celé Evropy.

Silniční doprava patří mezi nejoblíbenější způsoby přepravy. Výstavba dálnic (→ Obr. 1) započala na začátku 20. století a dodnes byla vytvořena hustá síť dálnic, které nám zkracují čas jízdy. **Letecká doprava** umožňuje lidem cestovat na velké vzdálenosti v minimálním čase. Evropa má mezinárodní letiště světového významu (Londýn–Heathrow, Paříž–Charles de Gaulle, Frankfurt nad Mohanem). Železniční doprava má význam jak v osobní, tak nákladní dopravě. Nejrychlejšími osobními vlaky jsou francouzské TGV, které jsou schopné dosáhnout rychlosti až 574 km/h, běžně však jezdí rychlostí 300 km/h. **Námořní doprava** se využívá převážně k nákladní přepravě po moři. K nejvýznamnějším přístavům patří Rotterdam, Antverpy a Hamburk (→ Obr. 2). Evropa je protkána sítí **ropovodů** (→ Obr. 3) a **plynovodů**, počítačovou sítí, sítěmi poštovních služeb i internetu.

Obr. 2 – Přístav Hamburk, jeden z největších v Evropě

Služby, které jsou na vysoké úrovni, zaměstnávají většinu populace Evropy. Směrem na západ jejich kvalita roste, ale i přesto se všechny země soustřeďují na zlepšování jejich úrovně. Ačkoli je rozdílnost úrovně služeb jednotlivých regionů znatelná, existují zde i jednotící prvky. Tomuto jevu se říká globalizace a nejlépe ji lze vysvětlit na příkladu restaurací McDonald's. Ve všech zemích mají tyto restaurace téměř stejnou nabídku, vzhled i služby. Takových příkladů můžeme nalézt více: KFC, Burger King, Starbucks, Tesco, Shell, H&M a další.

Významnou částí služeb je **cestovní ruch**. Příjmy z turismu (→ Obr. 4) jsou pro některé země klíčové (Španělsko, Itálie, Řecko).

Evropská unie

Evropské společenství uhlí a oceli, předchůdce Evropské unie, vzniklo za účelem ekonomické spolupráce Belgie, Nizozemska, Lucemburska, Francie, Itálie a Německa. Postupně se hospodářské společenství přeměnilo v mezinárodní hospodářskou a politickou integraci. V rámci integrace a odstraňování obchodních bariér byla zavedena společná měna **euro**, která je kryta hrubým domácím produktem Evropské unie. Ovšem všechny země EU (→ Obr. 1) do eurozóny (→ Obr. 3) nevstoupily, například Česká republika, Maďarsko, Polsko a Švédsko prozatím euro nepřijaly. Evropská unie zavedla tzv. **schengenský prostor**, (→ Obr. 6) což je oblast, kde je povolen pohyb osob bez hraniční kontroly. Hlavním důvodem bylo, aby se v rámci prostoru vlivem cla nezvyšovala zbytečně cena.

„**Made In European Union**“ znamená, že výrobek byl vyroben v Evropské unii (→ Obr. 2). Tato značka je ve světě vysoce uznávána (bývá padělávána), i když není uvedeno, ve které ze zemí EU byl daný produkt vyroben.

Obr. 2 – Značka Made in EU

Fungování Evropské unie zabezpečují čtyři základní orgány:

Evropský parlament (→ Obr. 5) sídlící ve Štrasburku (zastupuje zájmy občanů), **Rada Evropské unie** se sídlem v Bruselu (zastupuje vlády členských zemí), **Evropská komise** rovněž se sídlem v Bruselu (sleduje zájmy EU jako celku) a **Evropská rada**. Dalšími orgány jsou **Evropský soudní dvůr** v Lucemburku a **Evropská centrální banka** (→ Obr. 4) ve Frankfurtu nad Mohanem.

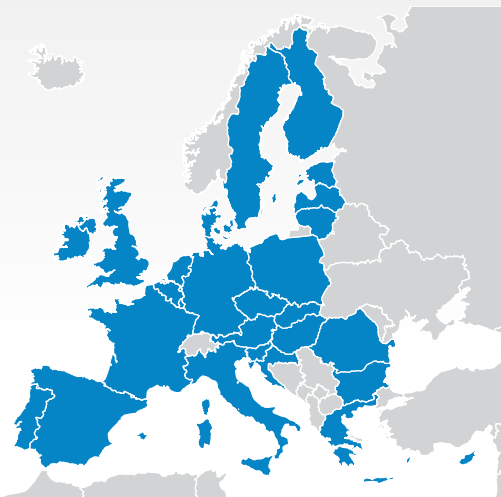
Obr. 4 – Evropská centrální banka ve Frankfurtu nad Mohanem

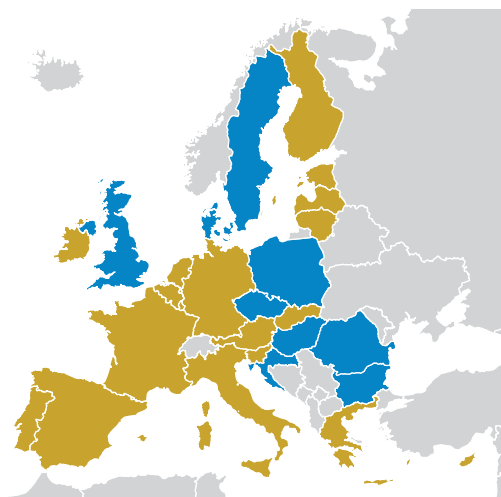
Věděli jste, že...?

- Heslem Evropské unie je „jednotná v rozmanitosti“.
- Jako hymna Evropské unie slouží *Óda na radost*. Autorem hudby je Ludwig van Beethoven a textu Friedrich Schiller.

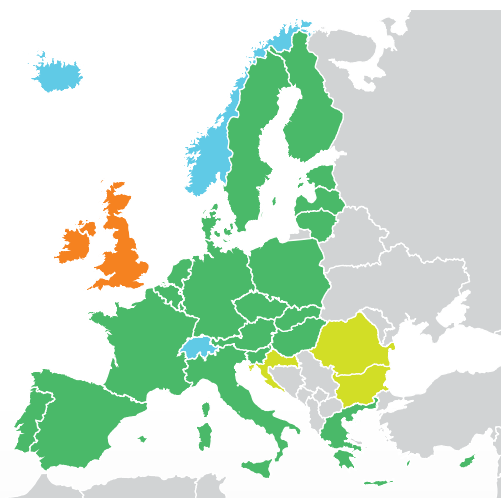
Obr. 5 – Evropský parlament ve Štrasburku

Obr. 1 – Mapa členských zemí Evropské unie (■ tmavě modré)

Obr. 3 – Eurozóna – země které přijaly EURO (■ žluté).

Obr. 6
Schengenský prostor je oblast volného pohybu lidí, zboží, a kapitálu.

- – EU i schengenský prostor
- – pouze schengenský prostor
- – pouze EU
- – kandidátské země

Obr. 28 – Jezero Mondsee v Solné komoře

Obr. 29 – Hundertwasserhaus ve Vídni je návštěvníky vyhledávaný pro svou svéráznou architekturu.

Obr. 30 – Město Salzburg, rodiště nejslavnějšího Rakušana W. A. Mozarta

Obr. 31 – Sachrův dort je asi nejslavnějším dortem na světě. Jeho originální receptura je přísně tajná.

Rakousko

Státní zřízení	federativní parlamentní republika
Hlavní město	Vídeň
Rozloha	83 871 km ²
Počet obyvatel	8 754 413 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	člen EU od 1995, není členem NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	němčina

Rakousko je náš jižní soused. Je to **federativní republika** tvořená **9 spolkovými zeměmi**. Rakousko vzniklo rozpadem rakousko-uherské monarchie v roce 1918, do té doby s ním Česká republika tvořila jeden státní celek. Dvě třetiny území vyplňují **Alpy**, které se zdvihají na jihu a západě Rakouska. V Alpách leží nejvyšší hora země **Grossglockner** (3 797 m n. m.). Sever území je jen mírně zvlněný, na východ zasahuje nížinatá **Panonská pánev**. Zde leží největší rakouské jezero a zároveň nejnižší bod území **Neziderské jezero**, které částečně zasahuje do Maďarska. Severem Rakouska protéká řeka **Dunaj**, na které leží města Vídeň a Linec.

81 % obyvatel se hlásí k **rakouské** národnosti. Počet **přistěhovalců** se stále zvyšuje. Dnes žije v Rakousku 13 % obyvatel, kteří se narodili jinde než v Rakousku. Většina obyvatel země se hlásí k **římskokatolické církvi**. K islámu se hlásí přibližně 700 000 obyvatel Rakouska z řad přistěhovalců. Téměř čtvrtina obyvatel Rakouska žije v aglomeraci hlavního města **Vídně** (→ Obr. 29). S velkým odstupem je druhým největším městem **Štýrský Hradec**, dále **Linec**, **Salzburg** (→ Obr. 30) a **Innsbruck**.

Z Rakouska pocházelo množství vynikajících hudebních skladatelů, mezi něž patří **Wolfgang Amadeus Mozart** a dále **Joseph Haydn** nebo **Johann Strauss**. Rakousko je také zemí významných ekonomů. Celý jeden ekonomický myšlenkový proud je podle nich označován jako tzv. **rakouská škola**. Největší uznání z nich získal nositel Nobelovy ceny **Friedrich Hayek**. Dalšími světově známými osobnostmi Rakouska jsou secesní malíř **Gustav Klimt** nebo herec **Arnold Schwarzeneger**. V malém rakouském městě Braunau am Inn se narodil německý nacistický diktátor **Adolf Hitler**.

Rakousko disponuje množstvím přírodních i kulturních památek, a proto **cestovní ruch** představuje důležitou složku hospodářství. V Rakouských Alpách najdeme **několik světově významných lyžařských center** – Arlberg, Zittertal, Zell am See, Flachau, Kitzbühel nebo **Innsbruck**, ve kterém se dvakrát konaly ZOH. V letní sezóně poskytují Alpy výborné podmínky pro turistiku – například **Solná komora** s četnými jezery. Rozšířená je rovněž městská turistika. Množství kulturních památek poskytuje **historické centrum Vídně** (katedrála sv. Štěpána, Hofburg, zábavní park Prater) a **Salzburg**. Historická centra obou měst jsou zapsána na seznamu UNESCO. Kousek od Vídně leží známý **zámek Schönbrunn**.

Rakousko patří mezi **nejvyspělejší země Evropy**. Průmysl je na vysoké úrovni a je zaměřen převážně na strojírenství. Rozšířený je také dřevozpracující průmysl. Silně rozvinutý je **sektor služeb**. Obchodní řetězce **Baumax** a **Billa** působí také v České republice. Rakouskými firmami jsou i výrobce energetických nápojů **RedBull** a společnost **OMV**, zaměřená na zpracování ropy a výrobu paliv. Mezi další celosvětově známé značky patří výrobce broušeného skla **Swarovski**. Vídeň je sídlem mnohých mezinárodních organizací, například evropské pobočky **OSN** a organizace **OPEC**. Zemědělství má vzhledem k reliéfu ztížené podmínky, a proto se specializuje především na **chov mléčného skotu**.

Polsko

Státní zřízení	poloprezidentská republika
Hlavní město	Varšava
Rozloha	312 685 km ²
Počet obyvatel	38 476 269 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	člen EU od 2004, člen NATO od 1999
Měna	polský zlotý
Úřední jazyk	polština

Polsko je stát sousedící s naší republikou. Jedná se o unitární stát, jehož nejvyšší správní celky se nazývají **vojvodství**. Na západě sousedí s Německem, kde hranici tvoří řeka Odra. Sever území omývá **Baltské moře**. Povrch je převážně **nížinatý**, pouze na jižních hranicích se zvedají hory. Středem území protéká největší polská řeka **Visla**.

Druhá světová válka změnila etnickou pestrost obyvatel. Během nacistické genocidy přišla o život většina polských Židů. V současnosti tvoří 97 % obyvatel **Poláci**. Polsko je **jednou z nejvíce katolických zemí Evropy**, ke katolictví se hlásí 87 % obyvatel. Rozmístění obyvatel i sídelní sítě je rovnoměrné, s výjimkou konurbace v průmyslovém Horním Slezsku, která přerůstá na naše území (Ostravsko). Největším městem je hlavní město **Varšava** (1,7 mil. obyvatel → Obr. 32). Dalšími velkými městy je historický **Krakov** (750 000 obyvatel → Obr. 34), **Lodž**, **Vratislav** a **Poznaň**. U Baltského moře leží **přístavní města Gdaňsk** (→ Obr. 33) a **Štětín**.

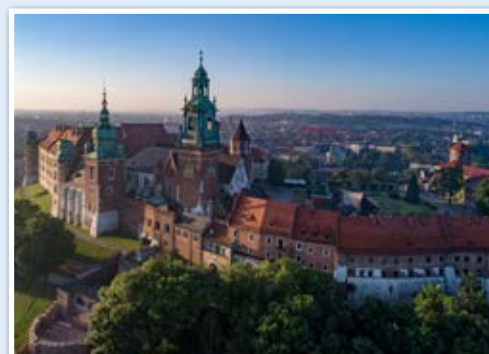
Polského původu byla řada světových osobností, např. astronom **Mikuláš Koperník**, vědkyně a nositelka Nobelovy ceny **Marie Curie-Sklodowská**, hudební skladatel **Fryderyk Chopin**, nositel Nobelovy ceny za literaturu **Henryk Sienkiewicz**, skokan na lyžích **Adam Malysz** nebo režiséři **Roman Polanski** a **Andrzej Wajda**.

Obr. 32 – Moderní architektura Varšavy, jejíž původní výstavba byla v průběhu 2. světové války téměř celá zničena.

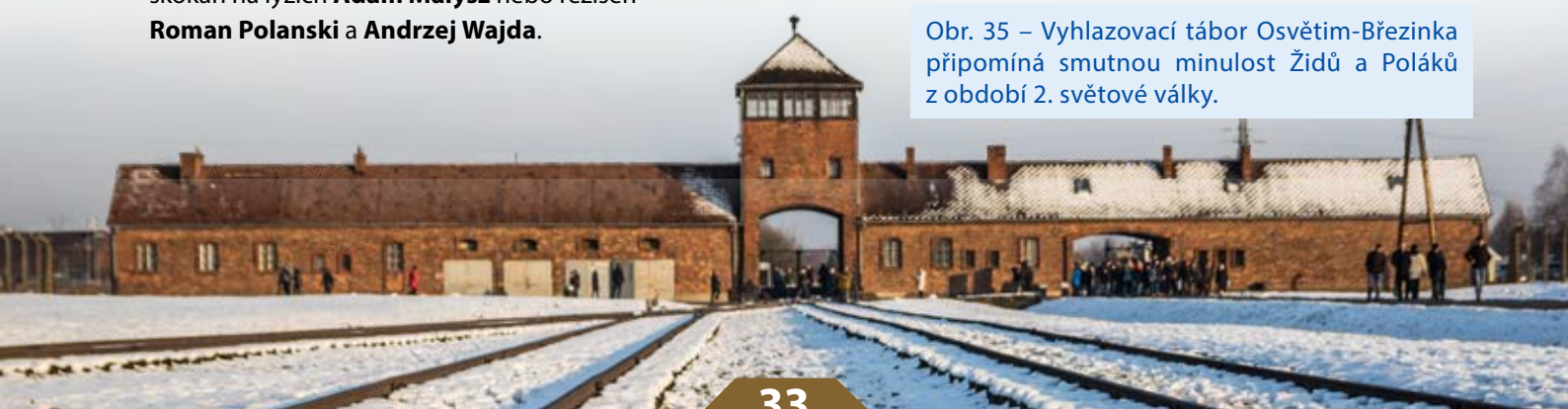

Obr. 33 – Přístavní město Gdaňsk
Útokem na nedaleké překladiště zahájilo nacistické Německo 2. světovou válku.

Obr. 34 – Hrad Wawel v Krakově, historické sídlo polských králů

Obr. 35 – Vyhlazovací tábor Osvětim-Březinka připomíná smutnou minulost Židů a Poláků z období 2. světové války.

Obr. 19 – Pevnost Suomenlinna při vjezdu do přístavu finské metropole

Obr. 20 – Hlavní město Helsinky s evangelickou katedrálou (vpravo nahoře), dominantou města

Obr. 22 – Skokanské můstky v Lahti

Finsko

Státní zřízení	parlamentní republika
Hlavní město	Helsinky
Rozloha	338 145 km ²
Počet obyvatel	5 518 371 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	člen EU od 1995, není členem NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	finština, švédština

Finsko je prezidentskou parlamentní republikou, která vznikla v roce 1917 po staletích nadvlády Švédska a později Ruska. Finsko jako jediná země severní Evropy užívá měnu **euro**. Na západě Finsko sousedí se Švédskem, na severu s Norskem a na východě s Ruskem. Západní pobřeží omývá **Botnický záliv**, jižní pobřeží **Finský záliv**. Ve Finsku se nachází velké množství jezer, které představují téměř 10 % rozlohy, proto se Finsko někdy nazývá „**zemí tisíců jezer**“ (→ Obr. 21). Největším jezerem je **Saimaa**. Spíše rovinatou krajinu pokrývají lesy – 73 % plochy území. Na severozápad zasahuje Skandinávské pohoří, kde najdeme i nejvyšší vrchol země **Halti** (1 328 m n. m.). Autonomní součástí Finska jsou **Ålandy** rozprostírající se na tisících ostrovech v Botnickém zálivu.

Obyvatelstvo tvoří Finové a početná menšina Švédů. Úředním jazykem je jak **finština** náležící do ugrofinské jazykové rodiny, tak i **švédština**. Nejlidnatějším městem je hlavní město **Helsinky** (→ Obr. 20, asi 600 000 obyvatel), které je zároveň největším přístavem v zemi. S okolními městy Espoo a Vantaa však Helsinky tvoří konurbaci s přibližně 1,2 mil. obyvatel. Dalšími velkými městy jsou **Tampere** – největší vnitrozemské město v severní Evropě, dále **Turku** a **Oulu**. Mezi Finy je velmi rozšířené **saunování**, které zde má svůj původ. Saunou je vybaveno až 80 % domácností.

Finsko ve světě v současnosti proslavují především sportovci, dominantním **sportem** je lední hokej a další zimní sporty. Velkého úspěchu dosáhli finští závodníci F1 **Mika Häkkinen** a **Kimi Räikkönen**. Finsko je domovinou několika po celém světě známých **rockových kapel**, mezi které patří například Apocalyptica, Nightwish a HIM. Nejznámějším finským spisovatelem ve světě je **Mika Waltari**.

Obr. 21 – Četná jezera a rozsáhlé lesy, typický rys finské krajiny

Finská příroda poskytuje výborné **podmínky pro turistiku a zimní sporty**. Střediskem zimních sportů je město **Lahti** (→ str. 42, Obr. 22), časté místo pořádání mezinárodních sportovních akcí. Finsko narozdíl od předchozích zemí nebylo jednotným královstvím a bylo vždy velmi chudé, proto zde nenajdeme větší množství historických památek. Kulturní památky najdeme především ve starobylém Turku a Helsinkách, jež od moře chrání pevnost **Suomenlinna** (památko UNESCO; → str. 42, Obr. 21).

Mezi hlavní odvětví průmyslu patří zpracování dřeva, kovů a výroba elektroniky. Světově proslulá je značka telekomunikačních zařízení **Nokia**. Dalšími známými společnostmi je potravinářský řetězec **Fazer**, výrobce oblíbené čokolády **Geisha** nebo stavební společnost **YIT**.

Island

Státní zřízení	parlamentní republika
Hlavní město	Reykjavík
Rozloha	103 000 km ²
Počet obyvatel	339 747 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	není členem EU, člen NATO od 1949
Měna	islandská koruna
Úřední jazyk	islandština

Island je parlamentní republikou a nejmladším státem severní Evropy. Vznikl vyhlášením nezávislosti na Dánsku v roce 1944. Nachází se na stejnojmenném ostrově v **severní části Atlantského oceánu**, v těsné blízkosti severního polárního kruhu a jen 300 km od břehů Grónska. Ostrov leží na **rozhraní dvou litosférických desek** v oblasti **Středoatlantského hřbetu**, tedy v místech, kde vzniká nová oceánská kůra. Ostrov je proto **vulkanicky velmi aktivní** (→ Obr. 23). Nejaktivnějšími sopkami jsou **Hekla** (→ Obr. 24) a **Grímsvötn**, která leží překrytá ledovcem **Vatnajökull**, největším ledovcem Evropy. Ledovce pokrývají zhruba 14 % území. Island si vysloužil přezdívku „**země ohně a ledu**“.

Island začal být osidlován koncem 9. století převážně norskými osadníky. Ti zde v roce 930 založili **Althing** považovaný za nejstarší parlament na světě. 95 % obyvatel představují **Islandané**, zbytek tvoří menšiny přistěhovalců z různých států. Počet obyvatel je velice nízký. Island je v rámci Evropy **zemí s nejnižší hustotou zalidnění**. Hlavní město je **Reykjavík**, ve kterém žije více než polovina obyvatel celého Islandu.

Rozmanitá příroda Islandu má mnoho co nabídnout. Vzhledem ke klimatickým podmínkám je turistická sezóna krátká a omezená jen na období od června do září. Nejvyhledávanější trasou je tzv. **Zlatý okruh**, který prochází oblastí gejzírů (→ Obr. 25) a kolem vodopádu **Gullfoss**. Kulturní památkou zapsanou na seznamu UNESCO je **národní park Þingvellir** s pozůstatky Althingu.

Věděli jste, že...?

- Nokia byla dříve nejprodávanější značkou mobilních telefonů na světě a zajišťovala čtvrtinu finského exportu.

Obr. 23 – Projevy vulkanické aktivity jsou všudypřítomné.

Obr. 24 – Sopka Hekla (1 488 m n. m.)

Obr. 25 – Geysir, od jehož názvu se odvozuje geologický termín gejzír užívaný na celém světě. Islandské sloveso geysa znamená „proudit“.

Jihoevropské státy patří mezi **méně ekonomicky vyspělé** země v evropském měřítku. V současné době se potýkají s hospodářskou krizí spojenou s neuváženými ekonomickými kroky. Některé z nich, například Řecko, se ocitly na pokraji bankrotu. Hospodářství těchto zemí je **zaměřeno více na zemědělství**, než bývá v Evropě obvyklé. Mezi typické zemědělské produkty patří **oliv, citrusové plody, vinná réva a fíky**. Velkým přínosem je rozvinutý cestovní ruch. Každým rokem do této oblasti zavítají miliony turistů. Nejrozvinutější průmyslovou oblastí jižní Evropy je **severní Itálie**.

Obyvatelé jižní Evropy patří převážně mezi **románské národy římskokatolického vyznání**. V Řecku je hlavním náboženstvím **pravoslaví**.

Obr. 2 – Ostrov Madeira, kterému se také přezdívá květinový ostrov. Znamé jsou levády neboli zavlažovací kanály.

Portugalsko

Státní zřízení	poloprezidentská republika
Hlavní město	Lisabon
Rozloha	92 090 km ²
Počet obyvatel	10 839 514 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	EU od r. 1986, NATO od r. 1949
Měna	euro
Úřední jazyk	portugalština

Portugalsko leží na západě **Pyrenejského poloostrova** při pobřeží **Atlantského oceánu**. Z východu sousedí se Španělskem. K Portugalsku náleží také **souostroví Madeira** (→ Obr. 2) a **Azory** ležící v Atlantském oceánu. Povrch Portugalska je tvořen nížinou při pobřeží a vrchovinou vyplňující centrální oblasti. Nejvyšší vrchol tohoto státu **Ponta do Pico** (2 351 m n. m.) se nachází v souostroví Azory. Portugalskem protékají řeky **Tajo, Douro a Guadiana**.

Portugalsko je **národnostně jednotný stát** s menšinou černošských obyvatel z původních kolonií. Většinu obyvatel tvoří Portugalci hovořící portugalsky. Významná část z nich (takřka 40 %) žije na venkově. Převážná většina Portugalců se hlásí ke **katolické církvi**.

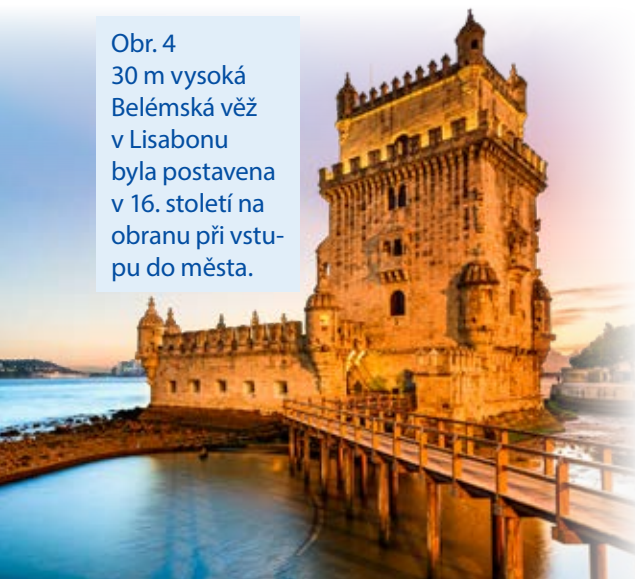
Z Portugalska pocházel i mořeplavec a objevitel **Vasco da Gama**, který na přelomu 15. a 16. století podnikl čtyři objevné cesty do Indie, kde také zemřel. Dále je známý **Fernão de Magalhães**, který jako první uskutečnil plavbu kolem světa, a poskytl tak důkaz o kulatosti Země, nebo **Cristiano Ronaldo** (→ Obr. 3), jeden z nejlepších fotbalistů současnosti.

Obr. 3 – Cristiano Ronaldo

Portugalsko má rozvinutý cestovní ruch. Návštěvníky láká jak na poznávání přírody, tak na bohatou historii. Hlavní město **Lisabon** je kulturním a ekonomickým centrem oblasti. Status hlavního města má již od 12. století. Významnými památkami zařazenými na seznam UNESCO jsou **klášter řádu sv. Jeronýma** a **Belémská věž** (→ Obr. 4). Dalším významným městem, o němž se objevují první zmínky již ve 4. století, je **Porto**, přístav na řece Douro. Jeho historické centrum je taktéž zapsáno na seznamu UNESCO. Významnými historickými městy jsou dále Braga, která je sídlem arcibiskupství, a Coimbra s nejstarší portugalskou univerzitou.

Obr. 4
30 m vysoká Belémská věž v Lisabonu byla postavena v 16. století na obranu při vstupu do města.

Zemědělství představuje podstatnou složku portugalského hospodářství. Portugalsko se věnuje **pěstování subtropických plodin**, například oliv, citrusových plodů a fíků. Významné je také pěstování vinné révy, ze které se zde vyrábí víno. Nejznámější portské víno je pojmenováno podle města Porta. Typické pro zemi je také **pěstování korkového dubu**, jehož kůra je sloupávána a slouží k výrobě korku. Toho Portugalsko vyprodukuje nejvíce na světě. Průmysl se soustřeďuje na těžbu nerostných surovin, v zemi se těží především wolfram, měď, cín, uran.

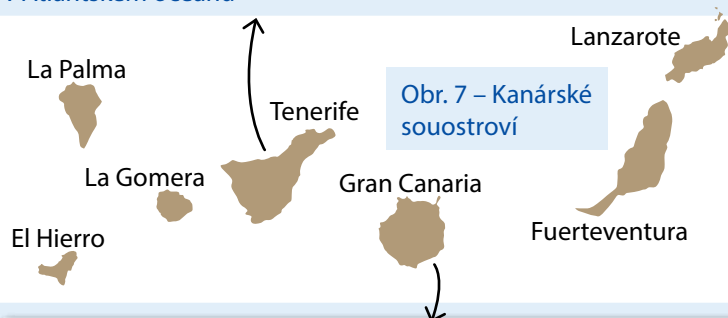

Španělsko

Státní zřízení	konstituční monarchie
Hlavní město	Madrid
Rozloha	505 370 km ²
Počet obyvatel	48 958 159 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	EU od r. 1986, NATO od r. 1982
Měna	euro
Úřední jazyk	španělština

Obr. 6 – Ostrov Tenerife, největší ze sedmi Kanárských ostrovů v Atlantickém oceánu

Obr. 7 – Kanárské souostroví

Obr. 8 – Horská vesnice Tejeda na ostrově Gran Canaria

Většina Španělska leží v **subtropickém podnebném pásu**. Existují ovšem velké rozdíly mezi přímořskými a centrálními oblastmi. To ovlivňuje výskyt rostlin a živočichů na tomto území. Z živočichů zde můžeme potkat dikobrazy či opice makak magot (→ Obr. 9). Rostou zde subtropické rostliny jako citroníky, pomerančovníky, olivovníky a korkové duby.

Obr. 5 – Malebný ostrov Mallorca v souostroví Baleáry

Španělsko leží na **Pyrenejském poloostrově** a několika ostrovech. Strategicky má velmi výhodnou pozici, jelikož zasahuje do území při **Gibraltarském průlivu**, který spojuje Středozemní moře s Atlantikem. V historii se díky tomu stalo významnou námořní spojnici. Španělsku náleží několik ostrovů a souostroví. Mezi největší patří **souostroví Baleáry**, sestávající z ostrovů **Mallorca** (→ Obr. 5), **Menorca** a **Ibiza**, ve Středozemním moři. V Atlantickém oceánu leží souostroví **Kanárské ostrovy** (→ Obr. 7), skládající se z ostrovů **Gran Canaria** (→ Obr. 8), **Lanzarote**, **Tenerife** (→ Obr. 6) aj. Toto souostroví leží na Africké litosférické desce, a je tedy součástí afrického kontinentu. Španělským územím jsou také zamořské oblasti **Ceuta** a **Melilla** sousedící s africkým státem Marokem.

Severní hranici s Francií tvoří **pohoří Pyreneje** s nejvyšší horou Pico de Aneto (3 304 m n. m.). Pod Pyrenejemi se nachází Iberské pohoří, ve kterém pramení řeky **Duero** a **Tajo**. Na jihu Španělska se nachází pohoří **Sierra Nevada** s nejvyšší horou Mulhacén (3 479 m n. m.). Nejvyšší vrchol Španělska Pico de Teide (3 718 m n. m.) leží na ostrově Tenerife. Další pohoří rozložená na území Španělska jsou **Kastilské pohoří** a **Kantaberské pohoří**. Téměř polovinu území vyplňuje náhorní **plošina Meseta**. Na jihozápadě se nachází **Andaluská nížina**, kterou protéká řeka **Guadalquivir**. Tato nížina přechází do sousedního Portugalska. Kromě již zmíněných řek Duero, Tajo a Guadalquivir protékají územím Španělska také řeky **Ebro** a **Guadiana**.

Obr. 9 – Makak magot (mláďě) obývajících Gibraltar. Jde o jediné území, na kterém v Evropě žijí opice.

Obr. 30 – Chrám Parthenón, Atény

Obr. 31 – Noční pohled na kopec Akropolis, historické centrum Atén

Obr. 32 – Valletta, hlavní město Malty

Obr. 33 – Modrá laguna na ostrově Comino je ukázkou krásných pláží Maltské republiky.

Obr. 35 – Kourion je jedna z mnoha antických památek na Kypru. Je zařazena mezi památky UNESCO.

Průmysl je soustředěn do **velkých přístavních měst**. Největšími jsou **Soluň** (řec. Thessaloniki) a **Atény** s přístavem Pireus (→ str. 61, Obr. 29), který je největší v Řecku.

Malta

Státní zřízení	parlamentní republika
Hlavní město	Valletta
Rozloha	316 km ²
Počet obyvatel	416 338 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	EU od r. 2004, není členem NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	maltština, angličtina

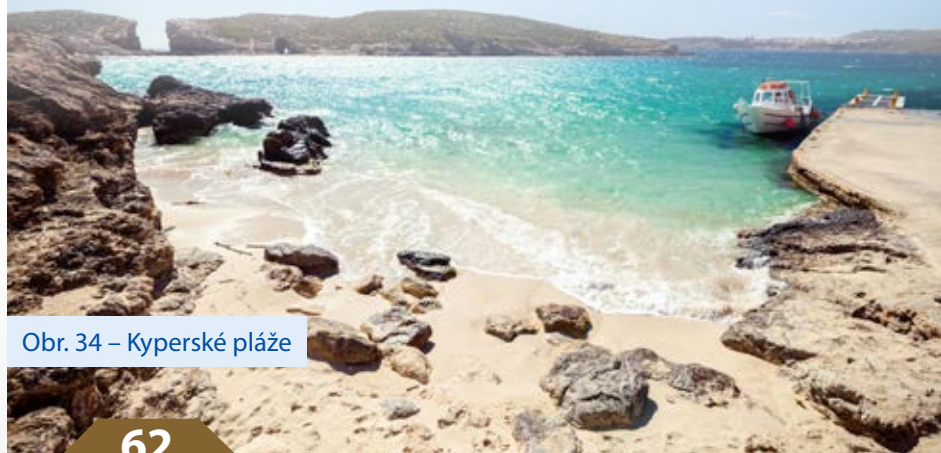
Malta je ostrovní stát rozkládající se na pěti ostrovech ve Středozemním moři. Pouze tři z těchto pěti ostrovů, **Malta**, **Gozo** a **Comino**, jsou obydleny. Malta v minulosti patřila mezi britské kolonie a zůstává stále **součástí Britského společenství národů**. Zemi obývají především Malťané, kteří odvozují svůj původ od kartaginských a fénických mořeplavců. Kvůli **nedostatku zásob vody** se zde zemědělská produkce téměř nevyskytuje. Průmysl je zaměřen na strojírenství. Významná je výroba lodí. Hospodářství tohoto státu je založeno na cestovním ruchu.

Kypr

Státní zřízení	prezidentská republika
Hlavní město	Nikósie
Rozloha	8 997 km ²
Počet obyvatel	1 221 549 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	EU od r. 2004, není členem NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	řečtina, turečtina

Kypr leží na stejnojmenném ostrově ve **Středozemním moři**. Severně sousedí se Severokyperskou tureckou republikou. V roce 2013 se Kyperská republika ocitla na pokraji bankrotu. Většinu obyvatelstva státu tvoří **etničtí Řekové** pravoslavného vyznání. Hlavní složkou hospodářství jsou **služby**, především bankovníctví a obchod. Velmi významný je také cestovní ruch.

Obr. 34 – Kyperské pláže

Andorra

Státní zřízení	parlamentní diarchie
Hlavní město	Andorra la Vella
Rozloha	468 km ²
Počet obyvatel	76 965 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	není členem EU ani NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	katalánština

Andorra se nachází v **pohoří Pyreneje na hranici mezi Španělskem a Francií**. Jedná se o šestnáctý nejmenší stát světa a šestý nejmenší stát v Evropě, který je složen ze sedmi farností (okresů). Hlavou tohoto knížectví jsou hned **dva volení zástupci**, biskup z la Seu d'Urgell a francouzský prezident. Tito dva ovšem mají v Andoře pouze reprezentativní roli, jelikož skutečně vládnou premiér a ministři. Takové státní zřízení se nazývá **parlamentní diarchie**. Andořané zastupují méně než polovinu obyvatelstva, zbylou část tvoří zejména Španělé, Portugalci a Francouzi. Hlavní složkou hospodářství je, díky poloze v horách, cestovní ruch. Každoročně tuto zemi navštíví miliony turistů. Velký význam pro hospodářství Andorry má také **bankovní sektor**, který rovněž přináší velké zisky. Andorra je jedním z tzv. **daňových rájů**. Patří k zemím s **nejdelší průměrnou délkou života**, její obyvatelé se dožívají v průměru 81 let.

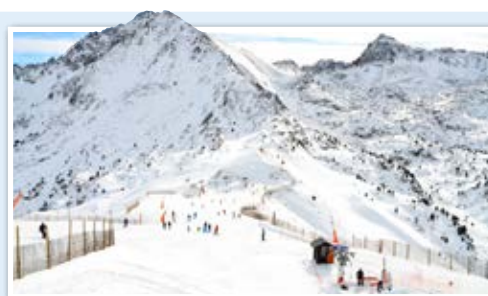
San Marino

Státní zřízení	parlamentní republika
Hlavní město	San Marino
Rozloha	61,19 km ²
Počet obyvatel	33 537 (červenec 2017)
Členství v EU, NATO	není členem EU ani NATO
Měna	euro
Úřední jazyk	italština

San Marino je malá republika ležící na **Apeninském poloostrově** ze všech stran obklopená Itálií. V jeho čele je generální rada volená obyvateli každých pět let. San Marino je třetí nejmenší zemí v Evropě. Je složeno z devíti okresů. Zemi obývají především Sanmariňané a Italové. Nejvýznamnější zdroj bohatství státu spočívá ve službách. Velmi rozvinutý je cestovní ruch. Každý rok do této země zavítá na tři miliony turistů. Velký význam má také vydávání známek, které jsou sběrateli velmi ceněny.

Obr. 36 – Pohled na hlavní město Andorra la Vella ležící pod vrcholky Pyrenejí

Obr. 37 – Jedním z velkých lákadel Andorry je možnost provozování zimních sportů.

Obr. 39 – Druhá ze tří pevností vybudovaných na obranu San Marina

Věděli jste, že...?

- San Marino má světové prvenství jako nejdéle trvající republika. Byla založena již roku 301.

Obr. 38 – Historické budovy a úzké klikaté uličky mezi kamennými domy jsou hlavními ukazateli stáří tohoto města i celého státu.

A	
alpínské vrásnění.....	5, 22
Alpy.....	5, 25, 27
automobilový průmysl.....	26, 46
azbuka.....	13

B	
Banát.....	78
Baskicko.....	58
Benátky severu.....	41
Benelux.....	13, 45

C	
CERN.....	30
Cesta trollů.....	40
civilizační choroby.....	14

Č	
Čechensko.....	71
Černobyl.....	65

D	
Donbas.....	70
Dunaj.....	28

E	
energetika.....	17
Eurasie.....	4, 6
eurozóna.....	21
Evropská unie.....	21
Ereb.....	4
Etna.....	5, 55

F	
fjordy.....	5, 37, 40

G	
Galicie.....	58

H	
Heathrow.....	46
hercynské vrásnění.....	5

I	
index lidského rozvoje.....	40
inverze.....	10

J	
jazyky.....	13, 26, 37
jezero Loch Ness.....	45
Jugoslávie.....	24, 73, 74

K	
Karpaty.....	25
Katalánsko.....	58
korida.....	58
korkový dub.....	58
Kotor.....	75
Krym.....	69, 70

L	
Labe.....	25, 28
Laponsko.....	37
latinské písmo.....	13
ledovce.....	5, 6, 25, 37, 40, 43
Legoland.....	39
lesotundra.....	11, 12

M	
Made in European Union.....	21
Madeira.....	56
makchie.....	12, 55, 59
modrý banán.....	22

N	
náboženství.....	14
nerostné suroviny.....	16

P	
permafrost.....	9, 11, 65
pobřežní čára.....	5
počasí.....	9, 10, 22
poldry.....	51
Pompeje.....	59
potravinářský průmysl.....	19, 29
povodně.....	8
průmyslová revoluce.....	17, 48
Pyreneje.....	57

R	
rakije.....	77
rasy.....	13
Rétorománi.....	30
Rýnské vodopády.....	30

S	
sauna.....	42
schengenský prostor.....	21, 26, 39
smog.....	10, 22
SNS.....	68
spotřební průmysl.....	18
SSSR.....	65, 79
stepi.....	11, 35
symbol neutrality.....	29

T	
tajga.....	11, 12, 37, 65
Tataři.....	66, 71
tulipány.....	15, 52

V	
Vatikán.....	55, 59, 64
vikingové.....	37, 38
Visegrádská skupina.....	26, 79
Vlad III. Dracula.....	78
Valonsko.....	51
Vlámsko.....	51

Z	
země ohně a ledu.....	43
země tisíců jezer.....	42

Záznam o použití učebnice:

Školní rok	Jméno a příjmení	Třída	Stav

Objednávky učebnic a pracovních sešitů na
www.etaktik.cz

Hravý zeměpis 8

Evropa

Dostává se Vám do rukou učebnice Hravý zeměpis 8 – Evropa, v níž poznáte světadíl, který obýváme.

Nejprve se seznámíte s vymezením, polohou a přírodními podmínkami (povrchem, vodstvem, podnebím a vegetací) tohoto světadílu a následně budete moci poznat i jeho socioekonomickou charakteristiku (obyvatelstvo a hospodářství).

Přehled jednotlivých regionů Evropy – střední, severní, západní, jižní, východní a jihovýchodní – zahrnuje kromě obecné charakteristiky, tedy toho, co je pro všechny státy daného regionu společné, také bližší seznámení s evropskými státy. Každý stát je uveden stručnými základními informacemi o hlavním městě, státním zřízení, rozloze, počtu obyvatel, roce vstupu do EU a NATO, měně, úředním jazyce, a nechybí ani vyobrazení státní vlajky. Vedle přírodní a socioekonomické charakteristiky je věnována pozornost například slavným osobnostem a významným pamětihodnostem daného státu.

Učební text je rozšířen o zajímavosti, které poskytují žákům informace nad rámec učiva a propojují poznatky s ostatními předměty, a doplněn množstvím obrázků, map a grafů. Jednotlivé kapitoly uzavírají otázky a úkoly k zopakování a upevnění učiva.

Na učebnici navazuje pracovní sešit Hravý zeměpis 8 určený k utužení získaných znalostí. Potěší vás jeho barevné zpracování, logické uspořádání a velké množství obrázků pro lepší pochopení učiva.

ISBN: 978-80-7563-153-4

**Učebnice je připravena v souladu
s Rámcovým vzdělávacím programem.**